

z elementi človekovih življenjskih konstant, kot so delo, ljubezen (ne romantična, ampak medsebojno »prenašanje«), odvisnost od sožitja z okoljem, z zemljo, domačijo, minevanje... Voglova poezija v Osojah je poezija stanj in mirovanj; nič več ni preobrazb napovedujočih napetosti, nič več spreminjevalnih teženj, prej trpkost, solipizem nezadovoljenega subjekta v kraljestvu neizrabljenih (zamujenih in nedoživetih) možnosti. Navidezna sproščenost, kot jo v dadaistični Uspavanki ali v Kubizmu Vogel ponuja (pod tančico pikrosti), le prikriva pravila iger in bojov, edino veljavnih v svetu odraslih (Karte na mizo, Smešnica).

V posameznih tekstih je v Voglovi zbirki ohranjen tip naivno sentimentalnih možnosti ali strahu pred njihovo izgubo (Slutnja, V lipovi senci, Folklorne zadrege, Zemlja). Motivno jedro zbirke, seveda antropocentrične, je narava v svoji dozorelosti-jesenskih koloritih. Hkratnost zrelosti človeka in narave, na robu minljivosti, v koeksistenci in soodvisnosti, njuna nerazdružljivost in usodnost, ni zgolj opisna metafora (Podjed, Skorjevec, Kako pride bolezen, Rak), ali metafora človekovih podzavestnih reagiranja in odzivov (Mračnik, Tavajoče nočno oko). Ves zadnji cikel Nesporazumi je v Osojah izraziteje meditativen. Vprašanja o opazovanih reakcijah, iskanja njihovih funkcij in zakonitosti, vzročno posledičnih odnosov, v katerih je prikrit odpor do civilizacijskih obljub popolnosti, kar Vogel zanika (Nepopolnost, Faradayeva kletka, Avizo, Ukaz ognja), aktualizirajo različne stopnje relativnosti, s skupnim podtonom o izgubljanju identitetnih razmerij in humanističnega jedra. (Zabris, Riba na suhem, Železarna in svet, Golob, O lepem vedenju).

Voglova zbirka Osoje si ne drzne več napovedati tako optimističnih (z)možnosti, kot so se pesniku zdele še naravne v prejšnjih zbirkah. Realizem in strpni agnosticizem kot kontrast roman-

tiki dobivata tu lapidarnejši, metaforično skop, ponekod prozaičen, poveden jezik, vendar ne klišejski ali celopomensko izpraznjen; vsak verz, se zdi, hoče imeti dvojno funkcijo; pomensko in stilno, in ko si obe podajata ali prenašata prvenstvo iz verza v verz, je njuno ravnovesje še bolj razvidno.

Marijan Zlobec

BRANKO ŠÖMEN, TUJINA

Šömnova četrta zbirka Tujina prinaša koncizen sistem pesniških tekstov, ki so urejeni v dovolj zaokroženo izpoved, da jo je mogoče šteti med najizrazitejše pesniške knjige, kar so jih letos ponudile naše založbe. Zlasti pa je Tujina učinkovita na ozadju prejšnjih avtorjevih zbirk, ki se nikakor — še posebej Prekmurski rokopis iz leta 1976 — niso znale izogniti tipični inflaciji besed z minimalno izpovedno valenco. Sicer vsebuje Tujina tudi starejše pesmi, kakor razberemo iz opomb v kazalu, toda že preprosta primerjava na nivoju jezika pove, da si je avtor kristalizacijo in askezo izraza prihranil za čas, ko je njegovo pesništvo dozorilo v Tujino.¹

Osnovni duhovni problem Šömnove poezije je dosledno razgrnjen že v zbirki Razpadanje (1974). Gre za bolečo načetost bivanjske integritete, ki pa ni toliko posledica objektivne krutosti in nasilnosti sveta kot lastne nemoči prodreti v ta svet in si ga znosno prirediti. Zato je poraz v raznih simbolnih variantah temeljna beseda avtorjevega pesniškega umika v notranjost, v neravno iščoči in razrvan intimizem, ki je vse skozi brez resnega smisla za ironijo. Tujina sicer ne prinaša bistveno nove bivanjske situacije, kaže pa suverenejši odpor pred ogroženostjo, torej

¹ Zbirko je z zelo diskretno opremo Karla Hrovatina izdala Državna založba Slovenije. Obsega 73 strani.

večjo eksistencialno in obenem pesniško prodornost. Obrambni mehanizem je zasnovan na poskusu sinteze med ranljivo intimnieto in apriorno agresivnostjo objektivnega sveta, ki ga predstavlja tujina kot izrazito nevarna kategorija. V motu zbirke stojijo naslednji verzi: Kadar iztegnem roko / Kadar iztegnem prste na roki / Kadar sem najbolj oddaljen od svojega srca / Se na koncu prstov končam / Za prsti je moja tujina. Prejšnja razbolela emocionalnost je zdaj skladno podprta s primerno racionalno spravljuvostjo.

Poseben čar Šömnove zbirke je, da tujina nima le metaforične funkcije, pač pa ima tudi status čiste nazorne konkretnosti. Prvi razdelek Črna breza je vezan na Českoslovaško, drugi, Poljska šola, zlasti na Varšavo, Sedem pesmi v Budimpešti na Madžarsko, Pozdravi ptice v travi na Beograd, Vračanja pa sodi v rodno Prekmurje, ob katerem skuša Šömen vedno evocirati panonski emotivni temelj. Tako zbirka občasno dosega posrečeno zlitje eksistencialnih in geografskih, celo političnih pomenov. Točko, v kateri paralelizem odnosov prehaja v izpovedno učinkovito sintezo, beleži »seizmograf ostrih in umitih, toda nadzorovanih čustev. Pesem, kjer je takšen položaj tudi relativno najbolj usklajen, so v tem smislu najboljše (Češke ptice, Bela Bartok, Erotične sanje). Intimistična problematika namreč podeljuje geografskim elementom čustveno vibracijo, kakor tudi »tujina« v najglobljo izpoved posveti s čutnim ekvivalentom. Zato ima sicer čista Šömnova lirika prijeten epski rob, ki omogoča evokacijo širše izpovedne klaviature.

Intimna drama, ki je — kot rečeno — upesnjena dovolj sistematizirano in pregledno, skrajno arhitektonsko, se seveda ne razreši v evforijo. Ne razreši pa se tudi v pristanek na neko novo, racionalno in spoznavno kvaliteto, ki bi razglasila harmonično razmerje med varnim ali vsaj znosnim domom raz-

mišljajoče subjektivnosti in nevarno tujino, recimo družbenega, javnega življenja. Vez, ki združuje oba svetova in ju tudi najbolj radikalno sooča, je pri avtorju Tujine vedno smrt. Smrt sicer ni nikoli neposredno tematizirana, vendar odmeva skozi celotno zbirko kot tista zastrta téma, ki šele omogoča dinamično razmerje in sprošča notranjo energijo v zunanjo potrditev ter jo zopet vrača v notranjost, pod različnimi zornimi koti obogatenih refleksij. V tem smislu je najdoločnejša pesem Beseda, ki jo vsak premore; proti koncu beremo: Naj igram človeka / smešnega na odru smeha / Otožnega v lastni drami z epilgom / Ko pa je že vse dognano / Izmerjeno Začeto in končano / Z besedo eno, ki jo vsak premore / Zbogom (str. 44).

Za edino zanesljivi prostor relativno srečnega vztrajanja v življenju in za življenje se izkaže poezija. O tem pripoveduje zadnja pesem iz cikla Vračanja — Ribja hiša, še doslednejša pa je naslednja in zadnja pesem zbirke, ki kot razdelek Tujina arhitektonsko zaokroža zbirko. Njen naslov je Želja namesto epiloga; to je želja, ki uprizarja totalno pesniško razmerje do sveta, takšno razmerje pa je seveda eksistencialna igra. Omenjena poslednja pesem se glasi: Ta hip sem drog / V meni se spuščata zastava / Nato sem tujina / V katero sneg naletava / Potem stečem iz sebe / Pa se bliskovito vrnem / Za sabo zaprem vrata spoznanja / Misel pokončno utrnem / Pa čakam Nočem biti drog / Rad bi bil plapolajoča zastava / Nič več krajina Raje sneg / Ki nazaj na nebo naletava (str. 71).

Seveda je to suverenost in svoboda, ki je razpuščeno melanholijo prejšnjih zbirk zbrala v zrelejšo resignacijo in ironijo. Obenem pa Tujina pristaja v eni od glavnih izpovednih preokupacij slovenske poezije, to je v poetološki témi, ki je na Slovenskem očitno zelo prijazno bivališče, kadar gre za neobvladljiva disonantna občutja. O tem

priča tako stroga Šömnova kompozicija zbirke kot tudi njen zgoščen in sugestivni jezik.

VINKO MÖDERNDORFER, PESMIČICE '77

Pesmičice '77 je naslov majhne knjige, lično vezane v zeleno platno, ki jo je že kot tretjo zbirko v samozaložbi letos spomladi izdal ognjevit in mladi Vinko Möderndorfer. Kot resno zanimivost velja omeniti, da je ta vsestranski mladenič, prav tako lastnoročno, pripravil tudi izbor slovenske srednješolske poezije z naslovom Pokušina. V knjigi so tudi slike fantov in deklet, ki pišejo pesmi, pa še imena mentorjev. Spoštovati velja avtorjev smisel za ne navadne in morda celo koristne zamisli.

O njegovih prvih dveh zbirkah v samozaložbi (Rdeči ritual, 1976 in Razstava slik, 1977) smo na teh straneh že pisali. Obakrat so bili pesniški teksti podrejeni živahnemu veselju do pesnjenja, do oblikovanja in zlaganja besed v proste verze z bolj ali manj zbrano čustveno osnovo ali razumsko konstrukcijo. Tokrat pa je zbirka povsem enotna

in osredotočena na eno samo témo: ljubezen. Ta ljubezen je pretežno srečna in neproblematična, pesnik pa vse skozi »zaljubljen do ušes«, kakor bremo v pesmičici Chanson Populaire na strani 37. Občasno jo sicer zmoti kakšno slovo ali otožen spomin, vendar tovrstne sence nimajo resne veljave disonantnih tonov; ostaja le melanholija, ki predstavlja skupaj z elegantno suverenostjo osnovni očarljivi ton zbirke. Povejmo le še to, da so Pesmičice sestavljene iz prijaznih, dišečih lirskih enot, ki presegajo tovrstno srednješolsko poezijo le po talentiranosti izraza, medtem ko je psihologija ljubezni klasično najstniška, morda le nekoliko predrznejša. V tem smislu je simpatično dejstvo, kakor avtor s samozaložbo odgovarja tistim založnikom, ki puščajo njegovo neučakanost v čakalnici. Zdaj pa si oglejmo pesmičico Boli, ki stoji na strani 44: boli kadar / samota molči / in izhojene poti / kadar zamete / in se ura ustavi / in se dan in noč zamenjata / kadar ni nikogar / da bi mu dal / roke na kolena / ga v oči pogledal / in na usta poljubil.

Peter Kolšek

Pisma uredništvu

Uredništvo
»SODOBNOSTI«
Ljubljana

Ljubljana, 27. 9. 1978

Spoštovani tovariš urednik,

Prosimo, da v vaši reviji priobčite integralno oceno pesniške zbirke Lojzeta Krakarja »Sporočilo«, kot jo je za oddajo »S knjižnega trga« 5. avgusta letos pripravil Iztok Saksida — Jakac. Radio je pač medij trenutnega, hipno minljivega značaja, zato naj zapisana beseda priključ v spomin, kar je bilo izrečenega v eter, oziroma služi kot osnovna informacija v vednost bralcem Sodobnosti, ki oddaje, omenjane v Krakarjevem odprtem pismu (objavljenem v prejšnji številki) niso slišali. Dolgoletna tradicija oddaje je objavljanje recenzij in mnenj ocenjevalcev (večinoma zunanjih sodelavcev) o tekoči knjižni produkciji na Slovenskem, vendar pa velja še enkrat povedati, da ne gre za izpovedovanje stališč uredništva, temveč za osebne kritične